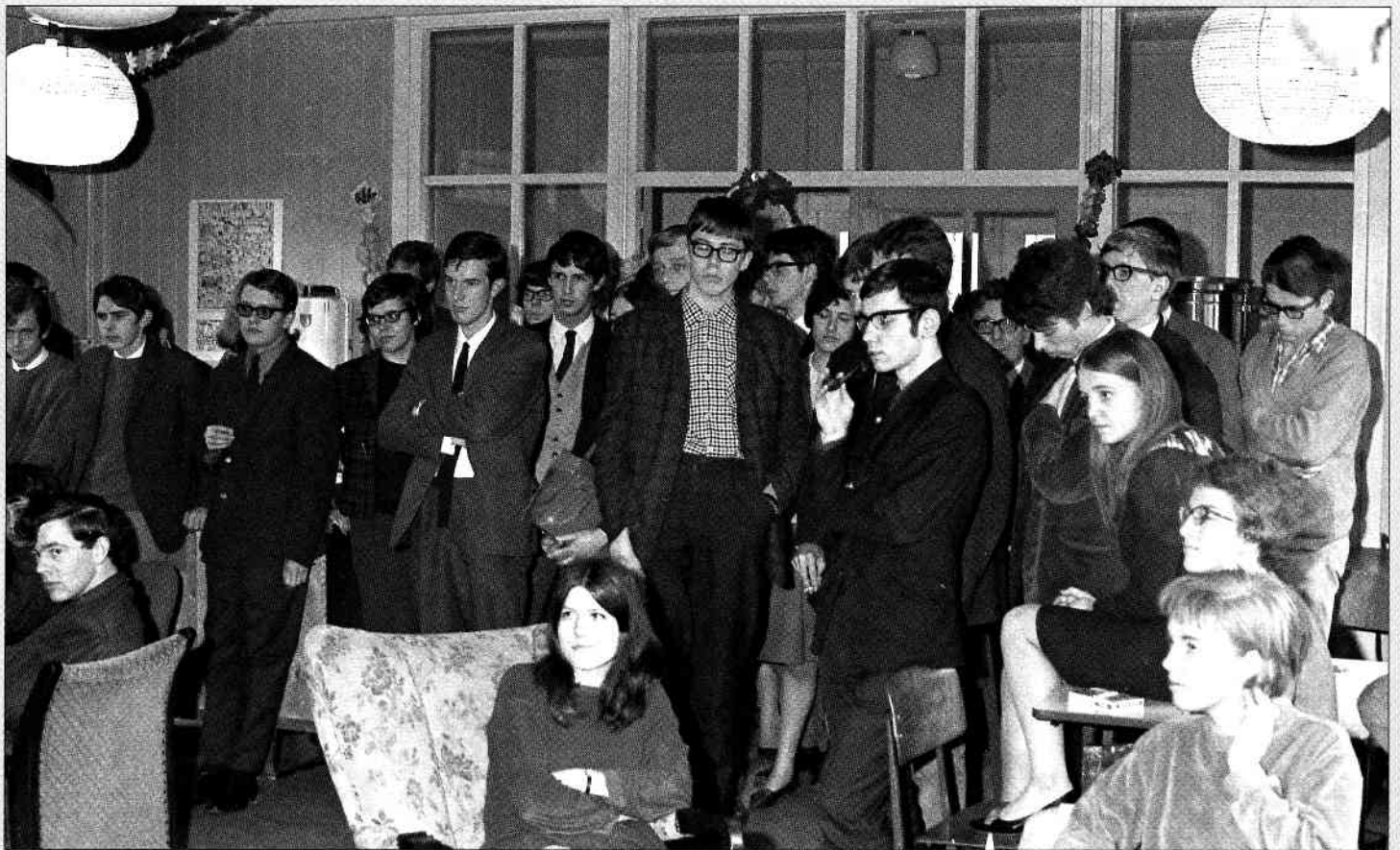

Van turbulente start naar gedegen vakopleiding

Vijftig jaar School voor Journalistiek

De oudste journalistieke vakopleiding in ons land, de School voor Journalistiek in Utrecht, bestaat een halve eeuw. Zij vierde dat jubileum eind vorig jaar met een reünie en een congres met het actuele thema 'Wie gelooft nog in de journalistiek?' Sinds 1966 heeft de SvJ een kleine 4.000 journalisten opgeleid. De school staat inmiddels als een huis, maar de afgelegde weg is behoorlijk hobbelig geweest.

De eerste en tweede lichting van de School voor de Journalistiek in de sociëteit van de studievereniging Diurnarius in 1967 aan de Palmstraat.

□ FOTO JAN GROENEVELD

Verheffing van de beroepsgroep. Dat is het uitgangspunt van de initiatiefnemers voor de School voor de Journalistiek in Utrecht, begin jaren zestig van de vorige eeuw. De journalistiek moet in hun ogen een vak worden waaraan hoge kwaliteitseisen kunnen worden gesteld. Zij delen de

Louis Engelman

Was journalist bij het *Utrechts Nieuwsblad* en later docent journalistieke vaardigheden en studieadviseur aan de *School voor Journalistiek*.

kritiek van Maarten Rooij, hoogleraar massacommunicatie en hoofdredacteur van de *Nieuwe Rotterdamsche Courant*. Die vindt het al langer belachelijk dat tot dan toe elke taalgevoelige middelbare scholier zich als leerling bij een dagblad kan aanmelden om vervolgens zonder basisopleiding de kolommen vol te schrijven. Hoewel zijn visie breed wordt gedeeld, blijkt de oprichting van een journalistenschool geen gemakkelijke opgave. Want in het nog verzuilde Nederland proberen de verschillende stromingen eerst ieder een eigen opleiding te realiseren. Een neutrale, een katholieke en een protestantse. Uiteindelijk wordt dit een te kostbare zaak en vindt men elkaar in een school die in haar curriculum aan de verschillende religies aandacht zal besteden.

Nieuwe vormen van journalistiek

De noodzaak van een vakopleiding wordt in die tijd te meer gevoeld door de veranderingen binnen de journalistiek zelf. De dagbladen zijn niet langer dominant in de nieuwsvoorziening. Naast de verbeterde radioverslaggeving zorgt vooral de televisie voor een ommekeer. Media-historicus Huub Wijfjes merkt daarover in zijn boek *Journalistiek in Nederland 1850-2000* op dat tv-actualiteitenrubrieken als *Brandpunt*, *Achter het Nieuws*, *Televizier* en *Attentie* nieuwe vormen van kritische journalistiek hebben ontwikkeld die afwijken van de tot dan toe gehanteerde objectieve verslaggeving. Het vakgebied is danig in beweging.

Algemene School Vergadering (ASV) in 1970.

□ FOTO HES VAN HUIZEN

Een gedegen vakopleiding zou dit proces mede moeten begeleiden vinden de dagbladdirecties en de Journalistenvereniging. Dat leidt tot de komst van een driejarige opleiding in Utrecht. De school wordt vanaf 15 september 1966 gevestigd in het oude gebouw van de Handelsdag-school aan de Palmstraat. Onderwijsminister Isaac Diepenhorst verricht op 3 oktober de officiële opening. Maarten Schneider, tot dan toe docent persgeschiedenis aan de Universiteit van Amsterdam, wordt als directeur aangesteld.

De eerste lichting bestaat uit 84 uiterst gemotiveerde studenten (57 jongens en 27 meisjes). Zij zijn blij door de strenge selectieprocedure heen te zijn gekomen en voelen zich uitverkoren. 'We werden welkom geheten met de woorden: jullie zijn de nieuwe hoofdredacteurs', herinnert *Utrechtsch Nieuwsblad*-journalist en later hoofd van de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid, Jan Groeneveld, zich. 'Bij sommigen is dat inderdaad uitgekomen.'

Het vakkenpakket van de SvdJ is zeer uitgebreid. Behalve de journalistieke vaardigheidsvakken, waaronder interview en nieuwsverslaggeving, staan er drie vreemde talen op het rooster, met daarnaast recht, econo-

mie, sociologie, massacommunicatie, persgeschiedenis, kunst en cultuur. De ambitie om de studenten klaar te stomen tot erudiete en vakbekwame journalisten spat van het leerplan af.

Chaotisch leerplan

Twee jaar lang gaat dat goed, ondanks het overladen programma. Maar dan wordt ook de School voor de Journalistiek overspoeld door de golf van politieke en maatschappelijke vernieuwing die in Parijs leidt tot een studentenopstand en aan de UvA in Amsterdam tot de bezetting van het Maagdenhuis. Het schoolse karakter aan de SvdJ wordt niet meer geaccepteerd. Studenten en sommige docenten eisen meer inspraak in het lesprogramma. Dat doen zij aan de hand van een in café Binnenbest aan de Biltstraat geschreven conceptleerplan, dat in november 1968 aan de directie wordt voorgelegd. Projectonderwijs wordt als oplossing voor de problemen gepresenteerd. Via een systeem van 'Vraag en Aanbod' moet het nieuwe lesrooster vorm krijgen.

Maar een groep radicale studenten vindt dit niet genoeg. Zij eisen nog meer zeggenschap en willen meebe-

De 'vide' in het gebouw aan de Ravellaan in de jaren tachtig.

□ FOTO EDUARD BEKKER

van het aantal studenten het gebouw volkomen uitgewoond. De school vindt aan de Ravellaan een nieuw onderkomen met goed geoutilleerde praktijkruimtes. In november 1982 wordt dit in gebruik genomen.

De nieuwe start doet de opleiding goed. Het onderwijs is geprofessionaliseerd. Het systeem van 'Vraag en Aanbod' heeft plaats gemaakt voor een gedegen op het vak voorbereidend lesprogramma. En het docentenkorps is met tal van vakbekwame leraren uitgebreid. De SvdJ bloeit, getuige ook de belangstelling van nieuwe studenten. De eerste lichting van 84 leerlingen is uitgegroeid tot een schoolbevolking van ruim 500. Een numerus fixus blijkt nodig. Via loting worden de 'gelukkigen' toegelaten. Om aan alle groepen goed les te kunnen geven wordt tijdelijk een kantoorpand langs de Kanaalweg betrokken. Maar toch moeten de studenten voor grote hoorcolleges nog uitwijken naar de Pniëlkerk in Oog in Al.

In 1986 wordt de schoolorganisatie opnieuw opgeschud, ditmaal vanwege de overgang van een drie- naar een vierjarige opleiding. Ook bestuurlijk dienen zich veranderingen aan. De SvdJ zal moeten opgaan in een groter hogeschoolverband. Huub Elzerman, journalist van *Trouw*,

klaart die klus als opvolger van Peter Craghs. Hij zoekt eerst toenadering tot de Hogeschool voor de Kunsten, maar dat blijkt geen haalbare kaart. Uiteindelijk wordt er gefuseerd met de Hogeschool Midden Nederland, de voorloper van de Hogeschool Utrecht. Het leerplan is door het extra jaar aangepast en opgedeeld in een onder- en bovenbouw. Er zijn twee stages van drie maanden in opgenomen, zowel bij de kranten en tijdschriften als bij radio en televisie. Vaak vormen die stages de basis voor een vaste baan na het afstuderen. Behalve met vaardigheidsvakken is het curriculum uitgebreid met inhoudsdifferentiaties, zoals economie, buitenland, cultuur en sport. Honderden studenten maken journalistieke reizen naar verre landen, of volgen lessen op buitenlandse universiteiten. Het 'Europa Jaar', een samenwerking met de Deense journalistenschool in Aarhus, is zeer populair.

Infotainment en verdieping

De school is zoals de oprichters wensten een serieuze vakopleiding geworden. Maar dan doet zich het verschijnsel voor dat zich een ander type student aanmeldt. Die is niet langer geïnteresseerd in een baan bij *Vrij Nederland* of de *Volkskrant*, wat

tot dan toe als het hoogst haalbare werd beschouwd. Zij zien zichzelf liever presentator worden van een tv-programma, zelfs als dit niet journalistiek van inhoud is. *Infotainment* is onder deze jongeren populair.

Het leidt tot heftige discussies onder docenten en studenten over de vraag of deze vorm van journalistiek op de SvJ moet worden onderwezen. In eerste instantie is het antwoord: nee. Maar later zal de lichtere journalistiek toch ook voet aan de grond krijgen.

Tegen die tijdgeest in probeert de nieuwe directeur, voormalig *Trouw*-journalist Piet Hagen, vanaf 1990 toch zoveel mogelijk verdieping in het curriculum te weven. Hij verbindt de studenten journalistiek met die van de geschiedenisfaculteit van de Universiteit Utrecht. Samen trekken ze een half jaar op en rondom die periode af met doorwrochte artikelen.

Hagen stimuleert zijn docenten ook tot publicaties. Daardoor verschijnt er ter gelegenheid van het 25-jarig bestaan van de school in 1991 een boek over onthullingsjournalistiek. En een jaar later komt het *Basisboek Journalistiek* uit, dat hét standaardwerk wordt op alle scholen voor journalistiek in Nederland.

College eerstejaars aan de Ravellaan in 1992.

□ PARTICULIERE COLLECTIE

De krant 'hangt'. Louis Engelman, docent journalistieke vaardigheden, beoordeelt het resultaat van een door een groep studenten, de 'deadlinegroep', in drie dagen gemaakte krant.

□ PARTICULIERE COLLECTIE

Bijna sluipenderwijs doet in die periode de computer z'n intrede op de school. Slechts weinigen onderkennen op dat moment de revolutie die dit stuk mechaniek in het vakgebied zal veroorzaken. De enorme bakbeesten schrikken aanvankelijk eerder af dan dat er gebruik van wordt gemaakt. Laat staan dat studenten en docenten zich op het nog zeer prille internet durven begeven.

Maar de angst voor dit medium duurt niet lang. En als de inmiddels tot School voor Journalistiek omgedoopte opleiding in 1997 naar een splinternieuw gebouw aan de Padualaan op de Uithof verhuist, is de digitalisering volledig ingeburgerd. Fascinerend zijn daar de hypermoderne radio- en tv-studio's, van waaruit live-uitzendingen worden verzorgd. 'Studentenradio' wordt een vaste rubriek op de zender van de *Stadsomroep Utrecht*.

De SvJ lijkt dan kalm vaarwater te hebben bereikt. Maar in 2003 ontstaat er opnieuw groot rumoer als de directrice van dat moment, Paula van Schaveren, moet erkennen een begrotingsgat van vele tonnen te hebben. Zij zet twaalf jonge docenten op een afvloeiingslijst, wat tot hevige protesten bij de studenten leidt. Zij bezetten het gebouw. De

faculteitsdirectie komt na veel vijven en zessen met een oplossing. Oudere docenten krijgen een vertrekregeling aangeboden en de opleiding laat voor extra inkomsten jaarlijks zestig méér studenten toe dan de gebruikelijke driehonderd.

Voortgaande vernieuwing

Bijna twintig jaar heeft de opleiding aan de Padualaan gehuisd, waar

Café Stef's het centrale ontmoetingspunt is. Maar door de verschuivingen binnen de Hogeschool Utrecht moet de SvJ dit pand in 2015 verlaten. Ze vindt een tijdelijk onderkomen in een gebouw aan de Bolognelaan. Vanaf januari 2018 zal de school een nieuw complex betrekken aan de Heidelberglaan.

De huidige directeur Hans de Clerq verwacht ook daar de studenten weer te kunnen opleiden tot 'vakbekwame journalisten die de burger op zorgvuldige en betrouwbare wijze informeren'. Hij vindt wel dat de positie van de journalist anders is geworden. Onder meer door flexibele werkverbanden en 'een sterker interactie met de samenleving'. Daarom probeert hij de huidige studenten bij de uitoefening van het vak meer te laten denken vanuit journalistieke concepten, creatiever te zijn en moedigt hij ze aan zich bewust te zijn van het ondernemerschap.

Inhoudelijk wordt de vernieuwing van het onderwijs sinds tien jaar ondersteund door een lectoraat binnen de faculteit, waarin docenten in hun vakgebied onderzoek kunnen doen. Dat leidde tot publicaties over onder meer social media, storytelling, journalistiek en politiek, infographics en journalistieke businessmodellen. Drie docenten promoveerden op hun onderzoek.

Ingang School voor Journalistiek (onderdeel Hogeschool Utrecht) aan de Padualaan in 2009.

□ FOTO SJOERS RODENBURG / WIKIMEDIA COMMONS